

บันทึกไว้เมื่อไปจำปาสัก:

การศึกษาสงฆ์ลาวและกลไกการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา

Journal Writing of Visiting Champasak: Laos Sangha Education and a Mechanism of Human Resource Development in Buddhism

ดร.ลำพอง กลมกุล Dr.Lampong Klomkul

ผู้อำนวยการส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการ

Director for Research, Information and Academic Services Division

ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ASEAN Studies Centre, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นบันทึกจากการเดินทางไปเมืองจำปาสัก โดยสะท้อนจากเหตุการณ์ในการเดินทางระหว่างวันที่ 1-4 กันยายน พ.ศ.2562 ภายใต้ “โครงการนิสิตสัมพันธ์อาเซียน: กรณีศึกษาความสัมพันธ์ไทย-ลาว” เป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้นิสิตและบุคลากรในมหาวิทยาลัยสงฆ์ของไทย และวิทยาลัยสงฆ์จำปาสักได้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านวัฒนธรรม ภาษา ศาสนา พร้อมบันทึกการเดินทางเล่าเรื่องเพื่อแบ่งปันประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อเป็นแนวทางและสะท้อนพัฒนาการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวที่มีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในลาว ผลการศึกษาพบว่า ลาวมีการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพระสงฆ์และสามเณรในฐานะศาสนทายาทในหลายระดับทั้งระดับโรงเรียนมัธยมศึกษาขั้นต้น และขั้นสูงและวิทยาลัยสงฆ์ที่เวียงจันทน์และจำปาสัก โดยมีวัดเป็นฐานในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาพระภิกษุสามเณรในประเทศลาว โดยที่การจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวนั้นมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา รวมทั้งส่งต่อเป็นจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศด้วย

คำสำคัญ: จำปาสัก, การศึกษาสงฆ์ลาว, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์

Abstract

This article is a journal writing from visiting Champasak by reflecting of the events from journey on 1-4 September 2019 under the "ASEAN Sangha Youth Project: A Case Study of Relationship between Thai-Laos". This project provided the opportunity for students and staff from Thai Buddhist University and the Champasak Sangha College to participate in the exchange of culture, language and religion. Writing journal of sharing learning experience was conducted as a guideline and to reflect the development of Laos Sangha educational management that has the goal to develop human resources in Laos.

The results of the study indicated that Laos has educational management to develop monks and novices as a religious heir in many levels consisted of the Sangha high school both basic and high levels and Buddhist colleges in Vientiane and Champasak with temples based education to develop monks and novices in Laos. The main focus of Laos Sangha educational management is to develop human resources in Buddhism and forwarding to develop human resources in Lao People's Democratic Republic.

Keywords: Champasak, Laos Sangha Education, Human Resources Development

บทนำ

สืบเนื่องให้ต้องเดินทางไปยังเมืองจำปาศักดิ์ หรือชื่อเป็นทางการว่า ปากเซ อีกครั้งภายใต้กิจกรรมโครงการนิสิตสัมพันธ์อาเซียนของศูนย์อาเซียนศึกษา ระหว่างวันที่ 2-4 กันยายน พ.ศ.2562 ปลายทางที่เมืองจำปาศักดิ์ ประสบการณ์เดิมผู้เขียนเคยเดินทางไปยังเมืองหลวงเวียงจันทน์ ครั้งแรก ระหว่างวันที่ 10-11 พฤษภาคม พ.ศ.2560 เพื่อเก็บข้อมูลวิจัยเรื่อง *“Trends of Educational Management for Unity and Peace of Countries in ASEAN Community”* (2561) และครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 21-23 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2561 เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัยเรื่อง *“รูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในกลุ่มประเทศ CLMV สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย”* (2562) และเมืองหลวงพระบาง ระหว่างวันที่ 11-15 กรกฎาคม พ.ศ.2561 เพื่อเก็บข้อมูลวิจัยเรื่อง *“การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและศาสนาในประเทศอาเซียน: กรณีศึกษาหลวงพระบาง สปป.ลาว”* (2562) ในรอบปีที่ผ่านมา เพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูลและแสวงหาองค์ความรู้เป็นงานวิจัยนี้ ส่วนเป้าหมายของการเดินทางนี้ ระหว่างวันที่ 1 - 4 กันยายน พ.ศ.2562 เพื่อนำนิสิตลงพื้นที่จริงเรียนรู้ วัฒนธรรมความหลากหลายในอาเซียน ภายใต้กิจกรรมของโครงการ *“นิสิตสัมพันธ์อาเซียน”* ไปยังวิทยาลัยสงฆ์จำปาศักดิ์ และแหล่งการเรียนรู้โบราณสถานอื่น ๆ อีกหลายแห่ง อาทิ วัดหลวงปากเซ อันที่ตั้งของวิทยาลัยสงฆ์จำปาศักดิ์ เป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงชั้นมหาวิทยาลัยของลาว และเคยเป็นศูนย์กลางของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย ที่เคยเผยแพร่มาจากสยามและเจริญเติบโตในจำปาศักดิ์ของลาวเท่านั้น รวมไปถึงแหล่งโบราณคดีปราสาทวัดภู อันเป็นสถานที่สำคัญในฐานะที่เป็นแหล่งสำคัญทางโบราณคดี รวมทั้งสถานที่สำคัญของการท่องเที่ยวในปากเซ ตลาดดาวเรือง ที่มีความหลากหลายของสินค้าสำหรับคนชอบซื้อ ชอบจ่าย รวมทั้งวัดสำคัญอีก 2-3 แห่ง อันมีความโดดเด่นด้านสถาปัตยกรรมและภูมิสถาปัตย์อยู่ในการสร้างนั้น เป้าหมายสำคัญของการนำนิสิตไปร่วมกิจกรรมในครั้งนี้เพราะนัยหนึ่งนิตินั้นเป็นทุนมนุษย์ของประเทศชาติที่ต้องได้รับการพัฒนา รวมไปถึงเป็นศาสนทายาทที่ควรลงทุนเพิ่มศักยภาพและระบบคิดให้ผู้เรียน รวมทั้งเสริมสร้างการเรียนรู้และประสบการณ์ตรงของนิสิตจากพื้นที่ (Area Studies) การเรียนรู้ในประเทศอาเซียนกรณีศึกษาประเทศลาวซึ่งเป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีพื้นที่ติดกันยาวประมาณ 1,754

กิโลเมตร รวม 11 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย พะเยา น่าน อุตรดิตถ์ พิษณุโลก เลย หนองคาย นครพนม มุกดาหาร อำนาจเจริญ และอุบลราชธานี

ดังนั้น ในบันทึกนี้ขอแนะนำเรื่องการเดินทางในสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว ด้วยประสบการณ์ที่ตัวเองเคยเดินทางไปยังหลวงพระบาง และเวียงจันทน์ ไปยังสถาบันการศึกษาในแต่ละช่วง จากการได้พบเห็น สัมภาษณ์ และเก็บรวบรวมข้อมูลในประเด็นอื่น ๆ แต่อย่างน้อยก็ได้เดินทางไปยังลาว ได้ทำการศึกษาเชิงพื้นที่ โดยได้สังเกตเฉพาะประเด็นพระพุทธศาสนาด้วย ทั้งการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวที่จะเป็นกลไกหรือช่องทางในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ที่นัยหนึ่งเพื่อศึกษารูปแบบ ระบบ แนวทาง วิธีการจัดการศึกษา อีกนัยหนึ่งในฐานะที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร) เป็นสถาบันการศึกษาภายใต้คณะสงฆ์ และพระพุทธศาสนา ซึ่งมีนิสิตที่เป็นพระสงฆ์ สามเณรชาวลาวเข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัย จากข้อมูลสถิติพระสงฆ์ลาวที่มาศึกษาถึง มจร ทั่วประเทศรวมแล้วไม่น้อยกว่า 250 รูป ในปีการศึกษา 2562 และรวมไม่น้อยกว่า 3,500 รูป ในรอบ 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งนัยหนึ่งอาจเป็นเครือข่ายร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัย ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ร่วมกันได้ จึงเก็บข้อมูลมาเล่าเพื่อประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษาร่วมกันและเป็นการแบ่งปันข้อมูลจากการเดินทางในประเทศลาวที่เมืองจำปาสัก ปากเซ ในครั้งนี้ด้วย

ภาพที่ 1 กิจกรรมเตรียมความพร้อมศูนย์อาเซียนศึกษาร่วมกับ มจร วิทยาเขตอุบลราชธานี ก่อนนำนิสิตลงพื้นที่จริงเพื่อเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียน ที่ปากเซ และวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก
(ที่มา: ศูนย์อาเซียนศึกษา, 2 กันยายน 2562)

วิธีการเดินทาง

คณะของพวกเราเดินทางจากกรุงเทพมหานคร ด้วยสายการบินแอร์เอเชีย โดยมี มุกรวี ฉิมพะเนาว์ บุคลากรศูนย์อาเซียนศึกษา เป็นผู้จัดการเรื่องตัว การเดินทาง ที่พัก ปลายทางที่สนามบินอุบลราชธานี จากนั้นในภาคเช้าของวันที่ 2 กันยายน พ.ศ.2562 ร่วมทำกิจกรรมการสัมมนาเชิงปฏิบัติการกับนิสิต มจร วิทยาเขตอุบลราชธานี ผู้ร่วมโครงการในประเด็นการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียน โดยมีผู้บริหาร อาทิ พระครูธรรมธรศิริวัฒน์ สิริวิฑูโน, ผศ.ดร. (ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตอุบลราชธานี) พระใบฎีกา สุพจน์ ตปสีโล (คณะครุศาสตร์ วิทยาเขตอุบลราชธานี) และพระอาจารย์ศิวเดชน์ ญาณวโร (ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตอุบลราชธานี) โดยเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนเดินทาง เมื่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว คณะพวกเราเกือบ 20 รูป/คน จึงเดินทางต่อโดยรถตู้จากวิทยาเขตอุบลราชธานี พร้อมคณะไปชายแดนเพื่อผ่านจุดผ่านแดน ผ่านอำเภอสิรินธร วังผ่านสันเขื่อนสิรินธร ไปจนถึงช่องเม็ก อันเป็นจุดผ่านแดนทางบก ระหว่างไทยและลาว รวมระยะทางจาก มจร วิทยาเขตอุบลราชธานี ไปถึงชายแดนราวประมาณ 80 กิโลเมตร โดยประมาณ จากนั้นได้นั่งรถผ่านเข้าไปยังฝั่งลาว วังไปตามถนน 16W ผ่านบ้านนาเวียง บ้านโพนทอง และปากเซระยะทางจากชายแดนราวประมาณ 50 กิโลเมตร นั่งรถจากชายแดนผ่านทุ่งนาป่าช้า ยามนี้ ในบรรยากาศของการเดินทางแบบบ้านป่านาข้าว ที่บรรยากาศสองฟากทางเต็มไปด้วยนาข้าว และฝนปรอยประกอบภาพข่าว "โฟดูล" ถล่มยับ เหนือ-อีสานอ่วม" (ไทยรัฐ: 31 สิงหาคม 2561) เมื่อจำเพาะไปที่จังหวัดอุบลราชธานีสถานการณ์น้ำท่วมพร้อมภาพข่าวที่ว่า "แตกแล้ว! อ่างเก็บน้ำห้วยจระแม จ.อุบลฯ เจอฤทธิ์โฟดูลถล่ม" (ผู้จัดการออนไลน์: 30 สิงหาคม 2562) ดังนั้น สถานการณ์ของการเดินทางตลอด 2-3 วัน เป็นบรรยากาศที่ฉ่ำเย็น ฝนตกตลอดการเดินทาง จึงทำให้รู้สึกอย่างนั้นเพราะฝนไม่เปิดโอกาสให้ลงไปถ่ายรูปที่ใดได้เลย แม้ในขณะที่ลงมือบันทึกเกี่ยวกับการเดินทางในจำปาสัก ก็มีข้อมูลว่าน้ำท่วมจำปาสัก "วิกฤติหนัก! น้ำท่วมวัดใน 'ปากเซ' สปป.ลาว พระสงฆ์ต้องเดินลุยน้ำ" (แนวหน้า ออนไลน์: 4 กันยายน 2562) และบางพื้นที่ในจังหวัดอุบลราชธานี ก็ขอส่งแรงใจกำลังใจพี่น้องผู้ประสบภัยเกี่ยวกับน้ำท่วมภายใต้กระแสน้ำ ที่พัดผ่านไทยลาวในช่วงนี้ผ่านไปด้วยดี ดังนั้น จากประสบการณ์ของการเดินทางกรุงเทพฯ-อุบลราชธานี-จำปาสัก บรรยากาศหน้าฝน สู่ น้ำท่วม ผู้เขียนจะได้บันทึกเรื่องเล่าแบ่งปันกันเป็นลำดับไป

ภาพที่ 2 เอกสารใช้สำหรับการเดินทางกรุงเทพฯ-อุบลราชธานี-ด่านช่องเม็ก-ปากเซ (จำปาสัก) กับ กิจกรรมการเรียนรู้จากพื้นที่วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก ที่วัดหลวงปากเซ และปราสาทวัดภู (ที่มา: ผู้เขียน, 2 กันยายน 2562)

พัฒนาการของพระพุทธศาสนาในลาว

เมื่อมาประเทศลาว มาจำปาสักเราอาจคุ้นชินกับนักการศึกษาที่ถ้าพูดถึงลาวต้องอ่านหนังสือของท่านเหล่านี้ อาทิ มหาศิลา วีรวงศ์ นักปราชญ์ลาวเลื่องชื่อ ที่เกิดจังหวัดอุดรธานี เขียนหนังสือ **“ประวัติศาสตร์ลาว”** (2539) ผลงานอมตะหลังได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส และผู้ที่ศึกษาลาวจะต้องอ่านและผ่านตา หรือประวัติศาสตร์อีสานที่เนื่องต่อระหว่างลาวและอีสาน ในเรื่อง **“ประวัติศาสตร์อีสาน”** (2546) ของเติม วิชาภัยพจนกิจ หรือนักวิชาการออสเตรเลีย อย่าง Stuart-Fox, M. ที่ศึกษาพัฒนาการของพระพุทธศาสนากับการปกครองสมัยใหม่ในความเป็นคอมมิวนิสต์ที่ผสมรวมกับพระพุทธศาสนา ในชื่อหนังสือ *Buddhist Kingdom, Marxist State: The Making of Modern Laos* (1996) รวมทั้ง **“ประวัติศาสตร์ลาว-History of Laos”** (2553) โดยทั้งหมดให้ข้อมูลและพัฒนาการของพระพุทธศาสนาไว้คนละนิดละหน่อยคล้าย ๆ กัน “พุทธศาสนาเถรวาทแพร่เข้าสู่อาณาจักรลาวล้านช้าง (ประเทศลาว) ในสมัยเจ้าฟ้าจัม (ครองราชย์ ค.ศ. 1353-1373)” ดังนั้น พัฒนาการและประวัติของพระพุทธศาสนาในลาวจึงเนื่องด้วยเจ้าฟ้าจัมและความเชื่อต่อทางประวัติศาสตร์กับอาณาจักรกัมพูชา ในข้อมูลของ หอมหวล บัวระภา (2553: 76) ในผลงานเรื่อง **“พระพุทธศาสนาลาวภายใต้อุดมการณ์สังคมนิยม 2518-2533”** ให้ข้อมูลอีกว่า

“...ในสมัยเจ้าฟ้าจัม (ครองราชย์ ค.ศ. 1353-1373) พระองค์ทรงเป็นเอกอัครศาสนูปถัมภกได้ยกยอพระพุทธศาสนาให้เป็นศูนย์กลางยึดเหนี่ยวของประชาชน พุทธศาสนาได้เป็นศาสนาประจำชาติและมีอิทธิพลต่อสถาบันทางการเมือง วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมประเพณีของประชาชนลาวต่อมาหลายศตวรรษ...”

เมื่อร่วมสมัยเข้ามาหน่อยจากบันทึกของ อองรี มูโอด (Henri Mouhot, พ.ศ. 2369-2404/1826-1861) นักสำรวจชาวฝรั่งเศสในยุคสมัยของอาณานิคม เมื่อเดินทางไปถึงเมืองหลวงพระบางใน พ.ศ. 2404 ในบันทึกการสำรวจเชิงพื้นที่เรื่อง *“Voyage dans les royaumes de Siam, de Cambodge, de Laos et autres parties centrales de l'Indochine = Travels in the Central Parts of Indo-China (Siam), Cambodia, and Laos During the Years 1858, 1859, and 1860”* อันถูกถ่ายทอดจากต้นฉบับสู่ภาษาไทยในชื่อ *“บันทึกการเดินทางของอองรี มูโอด ในราชอาณาจักรสยาม กัมพูชา ลาว และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่นๆ”* (กรรณิกา จรรย์แสง, 2015) ดังความตอนหนึ่งเมื่อเขาได้เห็นพระสงฆ์ลาว เขาได้กล่าวว่า **“...พระสงฆ์ลาวพริ้วสวดมนต์อยู่ในวัด ตั้งแต่เช้าจนค่ำอย่างต่อเนื่อง ส่องเสียงดังน่ากลัว นี่เป็นหลักประกันอย่างแน่นนอนว่าพวกเขาควรจะได้ตรงไปสู่สวรรค์...”** (แม่น้ำโขง วนนครพนม, 2552: 196) ดังนั้น พระพุทธศาสนากับสังคมลาวจึงเป็นพัฒนาการร่วมและแนบแน่นกันมาแต่อดีตดังปรากฏในบันทึกและงานการศึกษาเชิงประจักษ์

ในส่วนการปกครองของคณะสงฆ์ บริหารกิจการคณะสงฆ์ในยุคสมัยของระบบราชาธิปไตย ก่อน พ.ศ. 2518/1975 ปรากฏในข้อมูลของ หอมหวล บัวระภา (2553: 76) ที่นำเสนอข้อมูลไว้ว่า

“ก่อนเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองราชอาณาจักรลาวเป็น สปป. ลาวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1945 โครงสร้างคณะสงฆ์ลาวดำเนินการปกครองโดยมีสมเด็จพระสังฆราชเป็นองค์ประมุข ผู้บริหารมีสังฆนายกและสังฆมนตรีว่าการองค์การปกครอง องค์การศึกษา องค์การเผยแผ่ และองค์การปฏิสังขรณ์ ต่อมาปี ค.ศ. 1959 ได้ยุบเลิกองค์การสงฆ์แบบนี้แล้วตั้งที่ปรึกษาสงฆ์ 4 องค์แทน นอกจากนั้นก็มีเจ้าคณะแขวง เจ้าคณะเมือง เจ้าคณะตาแสง และเจ้าอธิการวัด และกำหนดชั้นยศ (สมณะศักดิ์) ของพระภิกษุเป็น 6 ชั้น คือ 1) พระยอดแก้ว (สมเด็จพระสังฆราช) 2) พระลูกแก้ว (สมเด็จพระราชาคณะ) 3) พระหลักคำ (พระราชาคณะ) 4) พระครู (มีพรรษาครบ 10 แล้ว) 5) พระชา (มีพรรษา 5 ขึ้นไป) และ 6) พระสมเด็จ (มีพรรษา 3 ขึ้นไป)”

จนกระทั่งเมื่อลาวเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบราชาธิปไตย (Monarchy) เป็นระบบสังคมนิยมพร้อมกับเวียดนาม กัมพูชาใน ค.ศ.1975/2518 ลาวได้เปลี่ยนแปลงพระพุทธศาสนาภายใต้เงื่อนไข “พุทธศาสนาและคอมมิวนิสต์” ดังปรากฏในหนังสือ “Buddhist Kingdom, Marxist State: The Making of Modern Laos” (Stuart-Fox, M.,1996) และ “พระพุทธศาสนาภายใต้อุดมการณ์สังคมนิยม 2518-2533” (หอมหวล บัระภา, 2553) และบทบันทึกการเดินทางเรื่อง “จวัน้อย: มองลาวผ่านการศึกษาและแสวงหาโอกาสในชีวิตของสามเณร” (ธวัชรรัตน์ หนูแก้ว, 2561) ที่ให้ข้อมูลไว้ว่า

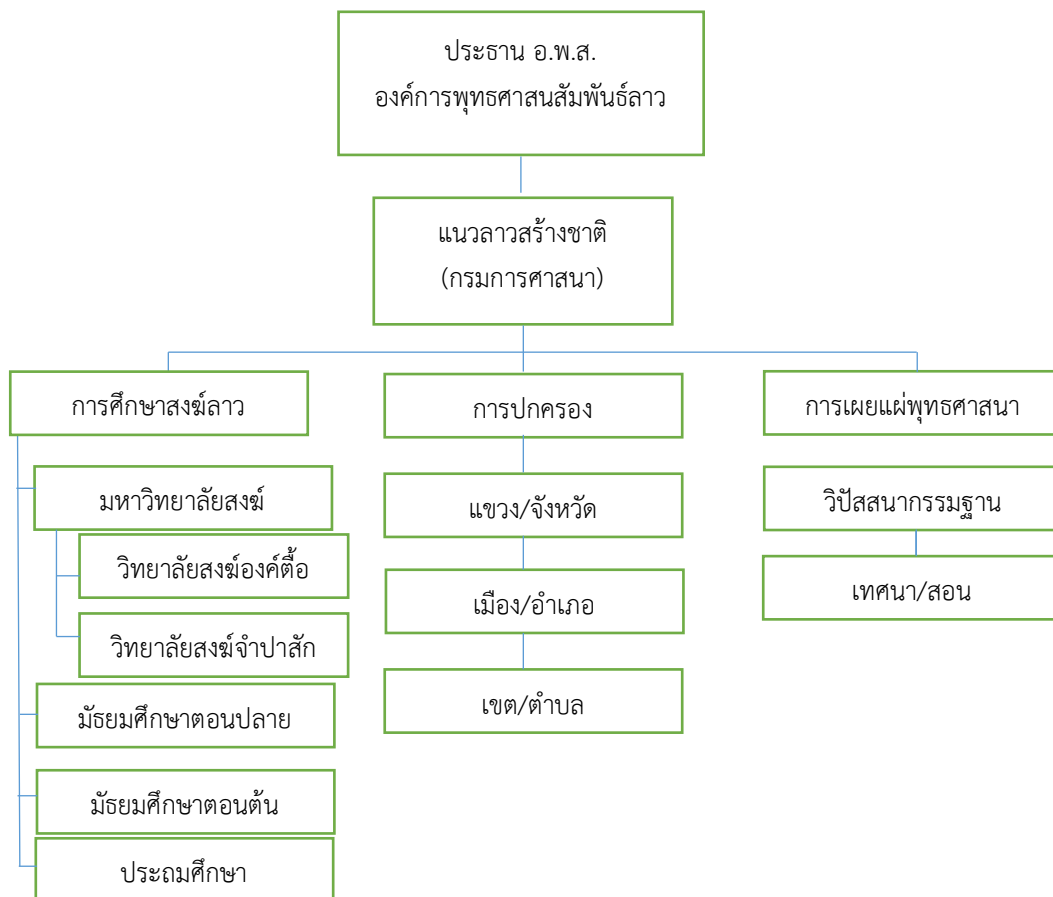
“....ในช่วงการเปลี่ยนแปลงเป็นคอมมิวนิสต์ รัฐบาลลาวพยายามควบคุมพระสงฆ์สามเณรให้อยู่ในกรอบอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ในการสร้างชาติสังคมนิยมโดยเฉพาะช่วงสี่ปีแรก มีการปฏิรูปองค์การสงฆ์ใหม่ ตั้งแต่ 2 ธันวาคม 2518 การปฏิรูปในส่วนของบ้านเมือง มีการปรับเปลี่ยนองค์กรอิสระอื่นให้มาเป็นแบบสหกรณ์เพื่อที่รัฐจะได้ควบคุมได้และมีการเก็บส่วนเกินเข้ามาสู่รัฐโดยไม่มีต่อต้าน นอกจากด้านการเมือง การปกครอง และวิถีชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลงแล้ว เฉพาะองค์กรทางด้านสถาบันศาสนาก็ได้รับการปรับปรุงโครงสร้างการบริหาร ปกครองของคณะสงฆ์ด้วย ดังนี้

1) ได้ปฏิรูปยกเลิกโครงสร้างการบริหาร การปกครองของคณะสงฆ์ในแบบเก่า องค์การสูงสุดในด้านการบริหารและผู้นำของคณะสงฆ์ลาว ได้แก่มหาเถรสมาคมซึ่งประกอบด้วย สมเด็จพระสังฆราช และพระราชาคณะอาวุโสจำนวนหนึ่งได้รับถูกแทนที่ด้วยคณะกรรมการชุดหนึ่ง ซึ่งมีหน้าที่ดูแล และดำเนินการจัดตั้ง ปกครองและบริหารสงฆ์ในรูปแบบใหม่ โดยรวมเอาธรรมยุติกนิกายและมหานิกายเข้าด้วยกันเรียกว่า พระสงฆ์ลาว

2) พรรคประชาชนปฏิวัติลาวจัดให้มีการประชุม อบรมสั่งสอนทางการเมืองสำหรับ พระภิกษุสามเณรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อปลูกฝังอุดมการณ์สังคมนิยม พระสงฆ์ควรจะได้ รับรู้แนวคิดมาร์กซ-เลนิน เพิ่มเติม เพื่อนำไปใช้ในการเทศน์แก่ประชาชนให้รับรู้ แนวความคิด และนโยบายของรัฐบาลด้วย

3) การใช้วิธีการประนีประนอมในการใช้พุทธศาสนาเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับ รัฐบาล สปป. ลาว โดยรัฐบาลใหม่จึงมอบหมายงานด้านการพัฒนาประเทศให้กับ พระสงฆ์เพื่อไปปฏิบัติ รัฐได้ตั้งโรงเรียน และวิทยาลัยเทคนิคสำหรับพระสงฆ์ เพื่อ ฝึกอบรมความรู้ด้านยาสมุนไพรพื้นบ้าน ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนด้าน วิทยาศาสตร์สังคม...”

เมื่อล่วงมาถึงการบริหารกิจการคณะสงฆ์ภายใต้การปกครองสมัยใหม่ มีการจัดตั้งของพระสงฆ์ ตามธรรมนูญปกครองสงฆ์ลาว ค.ศ. 2004 (พ.ศ.2547) เมืองครันเป็นของตนเองชื่อว่า "องค์การพุทธศาสนา สัมพันธ์ลาว" (อ.พ.ส.) มีพระมหาก่อน ดำรงบุน เป็นประธานสงฆ์ลาว เข้าพิธีฮตสรง (พิธีมหาเถรภิเษก หรือพิธีฮตสง เป็นพิธีกรรมแต่โบราณดั้งเดิมของชาวพุทธลาว โดยมหาชนไม่ว่าจะชนชั้นฐานะใด จะนำ เครื่องสักการะบูชาถวายแด่พระภิกษุที่เป็นที่นับถือสูงสุดของบ้านเมือง แล้วรดสรงน้ำแสดงความเคารพ และถือว่าได้ตั้งพระภิกษุอาวสุรูปนั้นให้เป็นมหาเถระผู้ใหญ่ในบ้านเมือง) เป็นสังฆนายกปกครองสงฆ์ลาว อย่างเป็นทางการ ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา โดยพระมหาก่อน ดำรงบุน เป็นเจ้าอาวาสวัด ไชยะพุม แขวอนสะหวันนะเขต เป็นมหาเถระลำดับที่สองตามลำดับอาวสุพรธรรมา สภาสงฆ์แห่ง สปป.ลาว จึงมีมติเลือกตั้งตามกฎหมายว่าด้วยคณะสงฆ์ให้มีอำนาจกำกับดูแลและประสานงานสงฆ์ทั้งปวงบนแผ่นดิน ลาวตั้งแต่เดือนมกราคม 2559 พระมหาก่อน เป็นประธาน อ.พ.ส. ลำดับที่ 5 แห่งการปกครองระบบใหม่ มีวาระดำรงตำแหน่งครั้งละ 5 ปี แต่ถ้ากองการประชุมประจำปีของคณะสงฆ์ทั่วประเทศเห็นสมควร ก็ สามารถดำรงตำแหน่งไปได้เรื่อยๆ ซึ่งแตกต่างจากระบบสังฆราชแห่งราชอาณาจักรล้านช้างร่มขาวเดิม ตามคำปรารภในกฎหมายคณะสงฆ์ลาว ว่า “พุทธศาสนาจะแยกออกจากชาติมิได้ พุทธศาสนาต้องยัง ประโยชน์ให้แก่ชาติและประชาชนบรรดาเผ่า” (ธีรภัทร เจริญสุข, ออนไลน์, 15 กุมภาพันธ์ 2560)

ภาพที่ 3 แผนผังการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในลาว ตามการจัดตั้ง พ.ร.บ. คณะสงฆ์ใหม่ (ที่มา/ดัดแปลงจาก พระมหาดาวสยาม ปัญญาชิโร, 2555)

ในส่วนของประชากรสงฆ์ คือ พระสงฆ์สามเณรลาวก่อนเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีสถิติที่พบใน ค.ศ. 1972/2515 มีสถิติว่า มีวัด 2,108 วัด มีพระภิกษุสามเณรทั้งหมด 18,224 รูป จากจำนวนประชากรทั้งประเทศ 3,450,000 คน แต่เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ใน ค.ศ.1975/2518 และสถิติที่พบเมื่อ ค.ศ. 1987/2530 ภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีพระภิกษุสามเณรลดจำนวนลงอยู่ที่ประมาณ 15,000 รูป เมื่อเทียบกับจำนวนประชากรและสถิติของวัดที่เพิ่มขึ้น จนกระทั่งเมื่อ ค.ศ.2008 พบว่าจำนวนภิกษุสามเณรเพิ่มขึ้น ประมาณ 19,759 วัด ทั่วประเทศ โดยมีจำนวนของวัด และประชากรที่เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน พร้อมทั้งมีวัดและประชากร เพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมาก จากข้อมูลในหนังสือ “พระพุทธศาสนาในลาว” (2555) โดยพระมหาดาวสยาม ปัญญาชิโร และ พระมหาเวท เมศนัย รองประธานศูนย์กลางองค์การพระพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว ให้ข้อมูลว่า

“...พ.ศ. 2554 มีพระตามสายการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (อพส.) ทั้งหมดทั่วประเทศ 4,559 รูป โดยเป็นกรรมการศูนย์กลาง อพส. 85 รูป ขึ้นแขวง นครหลวง 170

รูป ชั้นเมือง 452 รูป ชั้นวัด/บ้าน 3,860 รูป มีพระสงฆ์สามเณร ทั้งหมด 24,253 รูป แบ่งเป็นพระสงฆ์ 9,582 รูป สามเณร 14,671 รูป มีวัดทั้งหมด 4894 วัด วัดที่มีพระสงฆ์อาศัย 3860 วัด วัดร้าง 1,038 วัด และในปี พ.ศ. 2560 วัดมี 4,884 วัด แบ่งเป็นวัดที่มีพระสงฆ์จำพรรษา 4,134 วัด และวัดร้าง 750 วัด มีพระสงฆ์สามเณร ประมาณ 35,000 รูป...” (เดลินิวส์ ออนไลน์ 22 มกราคม 2561)

โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในลาวถูกปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการบริหารโดยรัฐในระบบคอมมิวนิสต์ ซึ่งข้อเด่นของพระพุทธศาสนาในลาวไม่ได้ถูกเปลี่ยนแปลง จนกระทั่งสูญหายไป เมื่อเทียบกับกัมพูชา หรือประเทศจีนที่เป็นคอมมิวนิสต์ ระบบการปกครองแบบเดิมคือระบบกษัตริย์ในลาวถูกยุบเลิกไปเหมือนในกัมพูชา เวียดนาม พระสงฆ์และการบริหารกิจการปกครองคณะสงฆ์ในลาวจึงเปลี่ยนไปตามอุดมการณ์ทางการเมืองของยุคสมัยจนกระทั่งปัจจุบัน โครงสร้างการบริหารกิจการคณะสงฆ์ในลาวมีพัฒนาการสอดคล้องกับการขยายตัวของรัฐ พิจารณาได้จากสถิติของพระภิกษุสามเณรที่เพิ่มขึ้น มีความเป็นเอกภาพในการบริหารงานคณะสงฆ์มากขึ้น รวมทั้งการขยายตัวของระบบการศึกษา ที่จำนวนมากขึ้น และพระสงฆ์หนุ่มสามเณรน้อยได้รับการศึกษาดังปรากฏข้อมูลว่ามีพระภิกษุสามเณรเข้ามาศึกษาในประเทศไทย จำนวนมากขึ้นต่อเนื่องทุกปี ซึ่งจะได้นำเรื่องการศึกษาและทิศทางการศึกษามานำเสนอเพื่อให้เห็นทิศทางการศึกษาของคณะสงฆ์ลาว รวมทั้งการที่รัฐที่มีลักษณะผ่อนคลายการควบคุมคณะสงฆ์ลาว ทำให้มีพระสงฆ์ลาวได้รับโอกาสทางการศึกษา เพื่อให้เป็นกลไกในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของพระพุทธศาสนามากขึ้น ดังปรากฏภาพลักษณ์ผ่านการจัดการศึกษาสงฆ์ลาวที่มีทิศทางการขยายตัวเพิ่มและก้าวหน้ามากขึ้น

การศึกษาของคณะสงฆ์ลาว โรงเรียนสงฆ์ และทิศทางเพื่อการพัฒนาคนในพระพุทธศาสนา

ในบทบันทึกนี้จะได้กล่าวถึงการศึกษาในลาว ตามภารกิจของการพานิสิตไปศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในส่วนของการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียน เมื่อสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับงานการศึกษา ได้มีข้อมูลการจัดการศึกษาคณะสงฆ์ลาว ปรากฏในงานวิจัย พระโสภณพัฒนบัณฑิต, และ ดร.อุทัย วรเมธีศรีสกุล (2560: 39-47) เรื่อง “พระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม” ที่ให้ข้อมูลผลการศึกษาว่า

“...ต่อมารัฐบาลภายใต้การชี้นำของพรรคประชาชนปฏิวัติประชาชนลาวได้เห็นคุณค่า ของพระพุทธศาสนาที่มีต่อสังคมมาก (จิตร ภูมิศักดิ์, 2556 : 259) จึงผ่อนผันความเข้มงวดที่มีต่อ สถาบันพระพุทธศาสนาให้สิทธิเสรีภาพในการประกอบพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนาในประเทศลาว และได้รับการอุปถัมภ์จากรัฐเป็นอย่างดีมีการก่อตั้งสถาบันการศึกษาของสงฆ์ขึ้นเป็นวิทยาลัย สงฆ์เช่น วิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อประธานครหลวงเวียงจันทน์....”

การจัดการศึกษาของสงฆ์ลาว จัดตามการศึกษาในระบบสามัญของรัฐหลังจากปฏิวัติคอมมิวนิสต์ 2518 โรงเรียนสงฆ์ลาว มีการสอนทั้งระดับประถมศึกษา และมัธยมศึกษา จนถึงระดับมหาวิทยาลัย โดยมี 2 หลักสูตรเคียงคู่กันไป คือหลักสูตรสายสามัญและสายพระปริยัติธรรม ซึ่งสายสามัญได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด ส่วนสายพระปริยัติธรรม ได้จัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรการเรียนตามที่คณะศึกษาสงฆ์ศูนย์กลางกำหนด ขณะเดียวกันคณะศึกษาสงฆ์ศูนย์กลางยังได้กำหนดให้วัดที่มีความพร้อมทั้งทั้งทุนทรัพย์และครูอาจารย์จัดการเรียนการสอนโดยแยกการเรียนการสอนจากสายสามัญ ซึ่งมีหลักสูตรการเรียน 3 ชั้น คือ นักเรียนชั้นปีที่ 1 ชั้นปีที่ 2 และชั้นปีที่ 3 ในขั้นแรกของระบบการศึกษาสงฆ์ได้กำหนดให้พระสงฆ์เรียนสวด เทคนหนังสือลาวและหนังสือธรรมให้ได้ก่อน หลังจากนั้นจึงอนุญาตให้เรียนตามหลักสูตรในปี ค.ศ. 2009-2010 (พระศรีธาตุ ศรีประทุม และคณะ, 2553: 92) โดยข้อมูลจากศึกษาของหอมหวล บัระภา ได้กล่าวถึงการศึกษาของสงฆ์ลาวไว้ว่า โรงเรียนสงฆ์ลาวได้อนุวัติตามนโยบายการศึกษาของชาติ คือ โรงเรียนทั่วประเทศลาวได้เข้าสู่ระบบใหม่ตามแผนปฏิรูปการศึกษา คือ ตั้งปี 2553 การสามัญศึกษาลาวจะเข้าหลักสูตร 12 ปี แทนหลักสูตรที่เคยเรียนเพียง 10 ปี ด้วยระบบ 5-3-2 เปลี่ยนเป็น 12 ปี ด้วยระบบ 5-4-3 ดังนั้น คณะสงฆ์ลาวได้จัดให้สอดคล้องกับการศึกษาของชาติ คือ ประถมปลาย คือ ป.3 – ป.4 – ป.5 ระดับมัธยมต้น 4 ระดับคือ ม.1 – ม.2 – ม.3 – ม.4 และระดับมัธยมปลาย 3 ระดับคือ ม.5- ม.6 – ม.7 (หอมหวล บัระภา, 2552: 50; ธวัชวรรณ หนูแก้ว, 2561)

โรงเรียนสงฆ์ เป็นสถาบันการศึกษาที่มีความสำคัญต่อพุทธศาสนาในลาวมายาวนาน เป็นที่ปลูกฝังอุดมการณ์ทางพุทธศาสนาและสร้างผลผลิตที่มีคุณภาพจากการศึกษาผ่านโรงเรียนสงฆ์ทั่วประเทศ สปป.ลาว จำนวนมากนับแต่อดีตมาแล้ว บทบาทของโรงเรียนสงฆ์ได้สร้างทั้งบุคลากรให้กับศาสนาและเป็นทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้ให้กับสังคม เช่นบทบาทเป็นข้าราชการ นักการเมืองและประชาชนที่มีคุณภาพหลายคนมีเส้นทางผ่านการศึกษาในระบบโรงเรียนสงฆ์มาก่อน ดังข้อมูลของ ธวัชวรรณ หนูแก้ว (2561) ที่ให้ข้อมูลไว้ว่า

“....การเรียนของสามเณรนั้น บางพื้นที่มีสามเณรสามารถไปเรียนปะปนกับเด็กชาวบ้านด้วยทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาได้ จากสถิติวัดทั่วประเทศมีโรงเรียนสงฆ์ทั้งหมด 58 แห่ง ในนั้นมีโรงเรียนประถมศึกษาสงฆ์ 11 แห่ง โรงเรียนมัธยมศึกษาสงฆ์ตอนต้น 34 แห่งโรงเรียนมัธยมศึกษาสงฆ์ตอนปลาย 11 แห่ง และวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง มีครูอาจารย์สอนทั้งหมด 657 รูป/คน มีครูพระสงฆ์ 253 รูป และครูฆราวาส 404 คน และมีนักเรียนนักศึกษาสงฆ์ทั้งหมด 6,974 รูป (พระศรีธาตุ ศรีประทุม และคณะ, วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง, 2553: 92)

ค่าเล่าเรียนสำหรับโรงเรียนสงฆ์ เมื่อ 10 ปีก่อน ค่าเล่าเรียนเพียง 3,5000 กีบ หรือประมาณ 140 บาท ต่อปี (ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์, 2549: 44) ซึ่งปัจจุบันนี้ก็ยังอยู่

ระหว่าง 50,000 – 100,000 กีบ หรือคิดเป็นเงินไทยไม่เกิน 400 บาท ค่าเล่าเรียนดังกล่าวนับว่าเป็นค่าเรียนที่ไม่สูงเลย แต่หากครอบครัวจากชนบทลาวก็ยังถือว่าเป็นจำนวนที่หาได้ยาก อย่างไรก็ตามค่าใช้จ่ายในการบริหารการศึกษาของโรงเรียนสงฆ์ต้องอาศัยการอุดหนุนจากรัฐเป็นส่วนใหญ่ และความจริงแล้วทางวัดก็จะเป็นฝ่ายจ่ายให้กับสามเณรในส่วนของคุณค่าเล่าเรียนต่อปีส่วนนี้ เช่น ที่โรงเรียนสงฆ์วัดผาโอ เมืองหลวงพระบางที่มีจำนวนมากถึง 400 รูป วัดก็จ่ายในส่วนนี้ให้ ดังนั้น การจ่ายค่าเทอมจำนวนน้อยนี้จึงนับเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กจากครอบครัวยากจนตามชนบทห่างไกลมีความสามารถที่จะจ่ายได้ด้วยตนเอง และเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้พ่อแม่จากถิ่นห่างไกลตัดสินใจนำเอาลูกชายตัวเองเข้ามาบวชเป็นจวน้อย ด้วยต้องการให้ลูกตนเองมีการศึกษาในระบบที่สูงขึ้น ดังนั้น ในลาวจึงเห็นภาพของสามเณรตัวน้อยอายุระหว่าง 12-16 ปี จำนวนมากกว่าพระสงฆ์อย่างชัดเจน ซึ่งต่างจากประเทศไทยจะเห็นจำนวนพระสงฆ์ที่มีอายุมากแล้วอยู่ตามวัดเป็นส่วนมากกว่าสามเณร หากไม่ใช่สำนักเรียนเฉพาะ...”

นอกจากนี้ในการสำรวจพื้นที่การศึกษาสงฆ์ในลาวของธวัชร หนูแก้ว (2561) ที่สัมภาษณ์ผู้บริหารการศึกษาสงฆ์ในลาวอย่างอาจารย์เวียงทอง ตำแหน่งอาจารย์ใหญ่โรงเรียนสงฆ์ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นตั้งอยู่ที่วัดจอมแจ้ง เมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี ที่ให้ข้อมูลว่า

“....โรงเรียนแห่งนี้สอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ม.1 – ม. 4 ที่นี้มีครูอยู่ 11 ท่าน เป็นทั้งฆราวาสและพระสงฆ์ และมีนักเรียนสามเณรประมาณ 90 รูป ถือว่าเป็นโรงเรียนสงฆ์ขนาดเล็กในเมืองแก่นท้าว โรงเรียนยังขาดแคลนอุปกรณ์การเรียน สภาพโรงเรียนเป็นตึกหลังเดียว สองชั้น ปรับปรุงจากกุฏิสงฆ์มาเป็นโรงเรียน จากการสังเกตห้องเรียนชั้นล่างของชั้น ม. 3 เป็นพื้นที่เก็บของที่ใช้เป็นห้องเรียน การสอนของครูฆราวาสผู้สอนใช้การบรรยายให้นักเรียนสามเณรจดตามที่ตนสอน โรงเรียนสงฆ์แห่งนี้เป็นโรงเรียนอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นหลักสูตรโรงเรียนปริยัติธรรมสามัญ คือการผสมผสานทั้งเรียนธรรมและเรียนฝ่ายสามัญด้วย จบการศึกษาออกมาสามารถไปเรียนต่อยังสถาบันที่สูงขึ้นทุกแห่งเหมือนการศึกษาของรัฐอื่นทั่วไป ส่วนใหญ่ของสามเณรมาจากชนบทห่างไกลมาอาศัยตามวัดต่างๆในเมืองแก่นท้าวไม่ได้ประจำอยู่วัดนี้แห่งเดียว เณรจะกระจายตามวัดต่างๆ เพราะวัดที่มีโรงเรียนไม่สามารถรองรับจำนวนสามเณรได้ทั้งหมด”

ภาพที่ 12 พระหนุ่มสามเณรน้อย ในนามนักเรียนโรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดภูควาย
(ที่มา: ออนไลน์, 15 กรกฎาคม 2561)

“.....สามเณรที่มาบวชถือว่ามาจากหลากหลายและมีฐานะไม่เท่ากัน อาจมีบางคนที่ยฐานะไม่ได้ถือว่าขาดหรือยากจน ได้ใช้โอกาสนี้ในการศึกษาเล่าเรียนเพราะว่าประหยัดได้เยอะกว่าการเป็นฆราวาสไม่ได้อยู่วัด อย่างไรก็ตาม รัฐไม่ได้ห้ามบวช หากแต่เปิดโอกาสให้บวชได้ เพราะรัฐก็มองว่าผู้ปกครองรับผิดชอบไม่ได้ หรือถ้าไม่บวชก็หยุดการศึกษาไปเลย นี่จึงเป็นทางเลือกที่รัฐยังเห็นความสำคัญ ทั้งคณะสงฆ์ลาวได้พยายามของความสนับสนุนจากต่างประเทศอย่างไทยในบางโอกาส....” (ธวัชรวิทย์ หนูแก้ว, 2561)

“....หน้าที่ของสามเณรนั้นถือว่ามีการะมากกว่าเด็กธรรมดา เพราะต้องรับผิดชอบการศึกษาฝ่ายสามัญที่ตนเองต้องการ และต้องการปฏิบัติกิจศาสนาในฐานะของความ เป็นนักบวชด้วย สามเณรจึงเรียนมากกว่าเด็กธรรมดา โดยจะเริ่มตั้งตั้งแต่ ปี 5 เพื่อเตรียมตัวออกบิณฑบาต เป็นกิจวัตรที่ขาดไม่ได้เพื่อให้ได้มาซึ่งอาหารและเป็นวิถีของ พุทธ ก่อนจะกลับเข้าวัดเพื่อจะได้รับทานอาหารร่วมกัน เป็นการฉันในบาตรโดยใช้มือ กิน ช่วงเวลา ระหว่าง 6 นาฬิกา ถึง 12 นาฬิกา ส่วนหลังจากนี้แล้วทั้งการกินอาหาร ตลอดวัน นอกจากนี้สามเณรต้องทำงานให้กับวัด เป็นแรงงานสร้าง ซ่อมแซมศาลา วัด เกือบขยะ และสารพัดงานวัดที่มี สามเณรต้องมาเป็นแรงงานที่ปราศจากค่าจ้าง แต่เป็น การตอบแทนศาสนาที่ให้ที่อยู่ที่พักโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายในส่วนนี้ สำหรับสามเณรนั้น การ อยู่ในวัดถือว่าเป็นผู้ที่ต้องทำงานรับใช้ล่างสุด เช่น สามเณรต้องล้างจาน เกือบกวาดทำความสะอาดกุฏิ ศาลาวัด กวาดลานวัดเป็นประจำในวัดที่ตนอยู่ ไม่สามารถที่จะปฏิเสธ งานเหล่านี้ได้ นอกจากนี้ ในบางโอกาสเมื่ออยู่ในโรงเรียน ผู้เขียนได้พบสามเณรต้องมา ลงแรงทำงานในการก่อสร้าง ปรับปรุงโรงเรียนด้วย เช่นที่โรงเรียนสงฆ์เมืองไซยะบุรี ผู้เขียนเห็นว่ามีการทำงานใช้แรงค่อนข้างหนักในตอนบ่ายของเหล่าสามเณรที่กำลัง

จะมักเข้มข้นในการทำงานร่วมกันดูประหนึ่งว่าการทำงานเป็นการผ่อนคลายจากการเรียนของสามเณร เช่น ขนอิฐ ขนปูนทรายการเทพูนลานวัดให้เป็นพื้นที่ใช้ประโยชน์ได้สมบูรณ์ การขุดดิน ขนทราย สิ่งเหล่านี้เป็นงานที่สามเณรสามารถทำได้ทั้งจวน้อยและอ้ายจัว ทั้งนี้ สามเณรนับเป็นแรงงานในวัดที่แข็งแรง และจำนวนมากมีพลังงานเหลือเฟือ เพราะยังเป็นวัยรุ่น ถึงแม้จะทานอาหารสองมื้อ แต่เมื่อรวมกันมากก็มีประสิทธิภาพทำงานสำเร็จจำนวนมากได้ อาจกล่าวได้ว่า สามเณรนั้นต้องรับผิดชอบตนเองสูง เพราะนอกจากจะต้องคำนึงถึงกิจของสงฆ์ที่ต้องปฏิบัติธรรมรักษาศีล 10 ข้อแล้ว ขณะเดียวกัน การงานที่เกิดขึ้นในวัดสามเณรจะต้องทำงานนั้นกับคนอื่นๆ ภายในวัดด้วย เพื่อให้มีสิทธิในการอยู่วัดนั้นต่อไปได้ ทั้งนี้ นับว่าต้องใช้ความอดทนอย่างสูงสำหรับสามเณรตัวน้อยๆ ที่ต้องจากครอบครัวออกมาอยู่วัดอย่างโดดเดี่ยว....” (ธวัชร หนูแก้ว, 2561)

ดังนั้น จากภาพรวมของการศึกษาสงฆ์ของลาวทั้งประเทศ อยู่ภายใต้ระบบการจัดการและสั่งการจากส่วนกลางสอดคล้องกับการศึกษาชาติ มีเพียงการศึกษาในส่วนของฝ่ายศาสนา ที่อาจมีความแตกต่างอันหมายถึงการศึกษาพระพุทธศาสนาจะจัดให้มีเสริมสำหรับพระภิกษุสามเณรในโรงเรียน การศึกษาสงฆ์หรือการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรในลาว ในส่วนของภาคปฏิบัติก็จัดให้มีการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการศึกษาชาติ ดังข้อมูลปรากฏ

คณะสงฆ์ธรรมยุติกายที่จำปาสักในอดีต

เหมือนนอกประเด็นแต่เมื่อไปแล้วได้ยินคำบอกเล่าบางประการ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับคณะสงฆ์ธรรมยุติ ที่มีพื้นกำเนิดจากประเทศไทย ก่อตั้งให้กำเนิดโดยชาวญวนที่ต่อมาลาสิกมาครองราชย์เป็นพระเจ้าแผ่นดินเป็นรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ลักษณะของธรรมยุติกายที่เป็นกายใหม่ในสังคมไทย ทั้งในส่วนของแนวคิดเรื่องความเป็นสังฆนิมม การตีความใหม่ และการสร้างพุทธศิลป์แนวใหม่ ดังปรากฏในงานของ อภิรักษ์ อังสนันท์ (2562) ในงานเรื่อง **“ธรรมยุติกาย: พุทธศาสนาแนวสังฆนิมม”** และ พระไพศาล วิสาโล (2546) ในงานเรื่อง **“พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต”** และพุทธศาสนาแบบธรรมยุติ ได้รับการยอมรับและเผยแพร่ส่งต่อไปยังกัมพูชา และลาวโดยเฉพาะที่จำปาสัก เมื่อมาถึงสถานที่แห่งนี้ก็มีการนำพามายังวัดหลวงปากเซ อันเป็นที่ตั้งของวิทยาลัยสงฆ์ปากเซ ที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นศูนย์กลางการปกครองและบริหารกิจการคณะสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติ รวมทั้งคำบอกเล่ากับภาระกิจการบูรณ “ธรรมยุติ-มหานิกาย” ให้เป็นเพียง **“พระพุทธศาสนาลาว”** ภายใต้แนวคิด **“พุทธศาสนาจะแยกออกจากชาติไม่ได้ พุทธศาสนาต้องยังประโยชน์ให้แก่ชาติและประชาชนบรรดาเผ่า”** (ธีรภัทร เจริญสุข.ออนไลน์. 15 กุมภาพันธ์ 2560) จากคำสัมภาษณ์บอกเล่าทางออนไลน์ของมหาพอง ในฐานะประธานสงฆ์ลาว เทียบได้กับสมเด็จพระสังฆราช ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ใน ค.ศ.1975 ได้เล่าให้ฟังถึงภาระกิจการยกเลิกนิกายสงฆ์ในประเทศลาว คือ คณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกาย และมหานิกาย ให้เหลือเพียงนิกายพระพุทธศาสนาแบบลาวเท่านั้น ท่านเล่าไว้ว่า

“....ก่อนที่จะเป็นอิสระนั้น ประเทศ สปป.ลาว มีพระสงฆ์ 2 นิกาย คือ มหานิกาย และธรรมยุต คณะสงฆ์ทั้งสองนิกายมีความแตกแยกมากที่สุดที่นครจำปาสัก หรือแขวงจำปาสัก ประชาชนและพระสงฆ์ที่เป็นธรรมยุต จะไม่ร่วมสังฆกรรมกับพระมหานิกาย แม้กระทั่งผู้ชายที่อยู่ฝ่ายมหานิกายจะแต่งงานกับหญิงสาวที่อยู่ฝ่ายธรรมยุต ฝ่ายชายต้องมาเข้าแต่ฝ่ายธรรมยุตเท่านั้น

ในครั้งนั้นวัดพระธรรมยุตที่แขวงจำปาสักมีรวมกันถึง 23 วัด ได้รับการอุปถัมภ์ค้ำจุนจากบุตรธิดาและญาติเจ้าบุญอุ้ม ผู้ครองนครจำปาสัก จึงมีอำนาจและบารมีเหนือกว่าพระในฝ่ายมหานิกาย ซึ่งเป็นนิกายเก่าและมีจำนวนมากกว่า...”

ดังนั้น พัฒนาการของคณะสงฆ์ธรรมยุติกนิกายในลาว สิ้นสุดไปพร้อมกับรูปแบบการปกครอง ใน ค.ศ.1975/2518 เหมือนในกัมพูชานิกายของพระสงฆ์ถูกยกเลิกไปพร้อมกับระบบการปกครองใหม่ แต่ในลาวยกเลิกแล้วสิ้นสุดไป แต่ในกรณีประเทศกัมพูชาได้มีการฟื้นกลับมาเมื่อมีการนำรูปแบบการปกครองในแบบเสรีนิยมประชาธิปไตย ในปี ค.ศ.1995/2535 พระพุทธศาสนาจึงกลับมาเป็นสองนิกายตามเดิมดังปรากฏอยู่ในปัจจุบัน ในเมื่อมาแล้วก็นำมาแบ่งปันเป็นข้อมูลความรู้เกี่ยวกับประเทศลาวกับพระพุทธศาสนาตามเรื่องโดยรวมที่นำมาเล่าแบ่งปัน

การศึกษาสงฆ์ที่เวียงจันทน์

เวียงจันทน์นับเป็นศูนย์กลางของการบริหารกิจการคณะสงฆ์ รวมทั้งสถาบันการศึกษา โดยในเวียงจันทน์มีข้อมูลเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาของคณะสงฆ์ระดับสูง 2 แห่ง คือวิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อ และมีข้อมูลว่าได้มีการจัดสร้างวิทยาลัยสงฆ์เพิ่มอีก ๑ แห่งที่นครเวียงจันทน์ ซึ่งผู้เขียนเคยเดินทางไปสัมภาษณ์เก็บข้อมูลวิจัย ก็ใช้โอกาสนี้เขียนถึงในประเด็นเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาสงฆ์ เพื่อประโยชน์ของการเชื่อมต่อการศึกษาคณะสงฆ์ลาวและไทย ในบริบทที่พระสงฆ์สามเณรน้อยของลาวเข้ามารับการศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ทั้งมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากสถิติรวมแล้วกว่า 500 รูป ทั่วประเทศนับว่ามีจำนวนมาก และเป็นประโยชน์สำหรับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนาด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 4 ลงพื้นที่วิจัยเรื่องการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม สปป ลาว /วัดพระแก้ว/วัดพระธาตุองค์ต่อ/
วัดธาตุหลวง นครหลวงคำแพงเมืองเวียงจันทน์ ระหว่าง 21-23 กุมภาพันธ์ 2561 พบและ
สัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อ อาทิ พระหลักคำวรมุณี มหาคัมภีราจารย์ พระอาจารย์
ใหญ่ ปริญาเอก พวงประเสริฐ ณ วิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อ แขวงนครเวียงจันทน์ สปป.ลาว
(ที่มา: ผู้เขียน ณ วิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อ, 23 กุมภาพันธ์ 2561)

วิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อ ลงพื้นที่วิจัยเรื่องการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม สปป ลาว /วัดพระแก้ว/วัด
พระธาตุองค์ต่อ/วัดธาตุหลวง นครหลวงคำแพงเมืองเวียงจันทน์ ระหว่าง 21-23 กุมภาพันธ์ 2561 พบและ
สัมภาษณ์ผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อ อาทิ พระหลักคำวรมุณี มหาคัมภีราจารย์ พระอาจารย์ใหญ่ ปริญา
เอก พวงประเสริฐ ณ วิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อ แขวงนครเวียงจันทน์ สปป.ลาว (ที่มา: ผู้เขียน, วิทยาลัยสงฆ์
องค์ต่อ, 23 กุมภาพันธ์ 2561)

วิทยาลัยสงฆ์วัดเทพนิมิต ซึ่งมีข้อมูลว่าได้มีพิธีการดำเนินการเปิดอาคาร เมื่อวันที่ 14 สิงหาคม
พ.ศ.2561 ได้มีการเปิดการใช้อาคารวิทยาลัยสุธรรมนิมิตร ซึ่งเป็นวิทยาลัยสงฆ์แห่งใหม่ขึ้นที่วัดเทพนิมิตร
(ธาตุพุม) เมืองจันทบุรี นครหลวงเวียงจันทน์ สปป.ลาว โดยมีผู้ร่วมในพิธีทั้งพระสงฆ์และฆราวาสจำนวน
82 รูป/คน โดยมีพระอาจารย์ใหญ่มหานาม ดำรงบุญ ประธานองค์การพุทธศาสนาสัมพันธ์ลาว และ
รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ พร้อมด้วยประชาชนเป็นจำนวนมาก วิทยาลัยสุธรรมนิมิตร เป็นวิทยาลัยสงฆ์
แห่งที่ 3 ใน สปป.ลาว แห่งแรกที่วัดองค์ต่อมหาวิหาร แห่งที่ 2 ที่วัดหลวงปากเซ วิทยาลัยสุธรรมนิมิตร มี
เนื้อที่ประมาณ 6,000 ตารางเมตร เป็นอาคารเรียน 3 ชั้น แต่ละชั้นประกอบด้วย 12 ห้องเรียน มี 1 ห้อง
ประชุมใหญ่ โดยใช้เวลาก่อสร้าง 20 เดือนจึงแล้วเสร็จในวันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ.2560

การศึกษาของสงฆ์ที่หลวงพระบาง

ในงานวิจัยของ Phrarajapariyatti (2016 : 42-56) เรื่อง The Religion Educational
Management for Buddhism Propagation in the Greater Mekong Sub-Region Counties ที่
ศึกษาเปรียบเทียบการศึกษาสงฆ์ของคณะสงฆ์ในลาว ไทย พม่า โดยเฉพาะในลาวได้ทำการศึกษาใน หลวง
พระบางที่วัดพระพุทธรบาท (Wat Phra Buddha Baht) ซึ่งให้ข้อมูลไว้มันแตกต่างกันนัก ในส่วนผู้เขียนเมื่อ

ได้มีโอกาสเดินทางไปหลวงพระบางได้ไปยังสถานศึกษา 2 แห่งที่เป็นระดับมัธยมศึกษา คือ ที่โรงเรียนสงฆ์วัดภูควาย และโรงเรียนสงฆ์วัดผาโอ อันเป็นวิทยาลัยสงฆ์ระดับประถมและมัธยม ที่เปิดโอกาสและจัดการศึกษาสำหรับพระหนุ่มเณรน้อย ซึ่งนับหนึ่งเพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาชาติด้วย ดังที่ธวัชวรรณ หนูแก้วได้ทำการศึกษาและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาเพื่อพัฒนาไว้ว่า

“...รูปแบบชีวิตนักบวชในพุทธศาสนาของลาว เป็นเส้นทางแห่งการเริ่มต้นศึกษาของเด็กยากจนอยู่ห่างไกลเมืองและไร้โอกาสทางการศึกษา โดยมีโรงเรียนสงฆ์ประจำเมืองให้การศึกษารอบทิศทางโลกและทางธรรมกับเด็กเหล่านี้ การให้โอกาสจากโรงเรียนสงฆ์เป็นการลดค่าใช้จ่ายและให้ที่พักอาศัย ได้สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพ มีความอดทนให้กับสังคมลาวสามเณรนอกจากจะอดทนในฐานะนักบวชแล้ว ยังเป็นกลุ่มที่สร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับพุทธศาสนา และนับเป็นเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้กับเมืองสำคัญ เช่น เมืองหลวงพระบางเมืองมรดกโลก ที่มีภาพลักษณ์แห่งเมืองพุทธศาสนา ภาพของสามเณรจำนวนมากได้ส่งเสริมให้ลาวเป็นเมืองพุทธศาสนาที่มีเสน่ห์น่าค้นหา และเดินทางมาท่องเที่ยวของคนทั่วโลก ยังผลให้รัฐบาลลาวได้ให้ความสำคัญต่อการจัดระเบียบสงฆ์ให้ผิดชอบต่อพระศาสนาและประเทศชาติของตนด้วย...” (ธวัชวรรณ หนูแก้ว, 2561)

ภาพที่ 5 สังเกตการณ์ และพบผู้บริหารและนักเรียนการศึกษาสงฆ์ของลาวที่หลวงพระบาง
โรงเรียนมัธยมศึกษา วัดผาโอ (ที่มา: ผู้เขียน, 15 กรกฎาคม 2561)

จากข้อมูลของพระมหานิกั ฐานุตโตโร (2559 : 65-77) ที่เคยไปทัศนศึกษายังหลวงพระบางและได้เขียนถึงการศึกษาของคณะสงฆ์ลาวหลวงพระบางไว้ในบทความเรื่อง “พระพุทธศาสนาในประเทศลาวกรณีศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์หลวงพระบาง (เมืองมรดกโลก).” ให้ข้อมูลว่า

“...ในประเทศลาวมีวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือวิทยาลัยสงฆ์องค์ตื้อ นครหลวงเวียงจันทน์ และวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก แต่ในหลวงพระบางยังไม่มีวิทยาลัยสงฆ์ แต่แนวโน้มในอนาคตจะมีการจัดตั้งขึ้นได้ เพราะในหลวงพระบางมีการจัดการเรียนการสอนปริยัติสามัญเป็นหลักและมีการเล่าเรียนนักธรรมบาลีรองลงมา...”

ในขณะเดียวกันผู้เขียนท่านเดียวกันนี้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาสงฆ์ในหลวงพระบาง ยังเสนอแนวคิดว่าการศึกษาสงฆ์นอกเหนือจากการจัดการแบบทางเลือกแล้วยังเป็นกลไกของรัฐในการพัฒนาทรัพยากรให้กับสังคมประเทศชาติและพระพุทธศาสนาในลาวด้วย ดังข้อมูลที่ว่า

“...ความจริงหลวงพระบางมีพระสงฆ์ไม่มาก ที่มีมากเป็นสามเณร มีการดักบาตรทุก ๆ เช้า เห็นขบวนพระภิกษุ-สามเณรยาวเหยียดมีพระเดินนำหน้าไม่ก็รูปที่ตามหลัง ส่วนมากเป็นสามเณรที่หลวงพระบางมีระบบที่น่าทึ่ง ทางรัฐรับรองสถานะของหลักสูตรการศึกษาที่จัดขึ้นในวัดต่าง ๆ ของเมืองหลวงพระบางให้มีฐานะเทียบเท่าระบบการศึกษาที่จัดในโรงเรียนโดยรัฐ มีหลักสูตรที่แตกต่างกันบ้าง โดยในระบบเรียนวัดมีวิชาเกี่ยวกับศีลธรรมและพระพุทธศาสนา เพิ่มมาจากระบบโรงเรียน 3 วิชา ขณะเดียวกันก็ตัดวิชาบางวิชาของระบบโรงเรียนออก เช่น วิชาข้อร้องและพลศึกษา หลักสูตรและชั้นปีเทียบเท่าระบบโรงเรียน เมื่อเรียนจบสามารถเข้าศึกษาต่อในสายอาชีพหรืออุดมศึกษาเช่นเดียวกับระบบโรงเรียน เด็กที่ขาดโอกาสทางการศึกษาจึงเดินทางเข้าเมือง เพื่อแสวงหาโอกาสทางการศึกษาจากระบบโรงเรียนในวัด ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายในเรื่องการกินอยู่เพราะอยู่อาศัยวัด และอาศัยอาหารจากญาติโยมที่มาบิณฑบาต ขณะเดียวกันก็ได้บวชเรียนใกล้ชิดเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับพุทธศาสนาทำให้เยาวชนของชาติมีพื้นฐานที่ดีทางจิตใจ...”

ภาพที่ 6 สังเกตการณ์ และพบผู้บริหารและนักเรียนการศึกษาสงฆ์ของลาวที่หลวงพระบาง
วัดภูควาย (ที่มา: ผู้เขียน, 15 กรกฎาคม 2561)

ภาพที่ 7 กิจกรรมใส่บาตรพระร้อย ที่หลวงพระบาง กิจกรรมเชิงวัฒนธรรมสาธิตสำหรับนักท่องเที่ยว แต่เท่าที่สังเกตและเก็บข้อมูล เพราะเหล่านี้นส่วนใหญ่เป็นนักเรียนนักศึกษาที่วัดภูควาย (ที่มา: ผู้เขียน, 15 กรกฎาคม 2561)

ข้อมูลอีกส่วนหนึ่งที่ได้จากการลงพื้นที่ของธวัชรธน์ หนูแก้ว (2561) ให้ข้อมูลเสริมว่า

“....โรงเรียนสงฆ์หลวงพระบาง เป็นเมืองใหญ่และมีพระสงฆ์และสามเณรจำนวนมากที่เลือกเส้นทางเข้ามาบวชเรียน การได้สำรวจหลวงพระบางและสัมภาษณ์พระทอง พรหมมะลี ได้ข้อมูลเพิ่มเติมคือ แต่เดิมนครหลวงพระบางมีโรงเรียนสงฆ์หลวงพระบาง 1 แห่ง แต่แยกที่ตั้งเป็น 3 วัด คือ โรงเรียนวัดมะโน สอนในระดับประถมศึกษา 2) โรงเรียนวัดสบ ตั้งอยู่ฝั่งตะวันตกของถนนหลักกะรินทร์ สอนเฉพาะมัธยมศึกษาตอนปลาย และ 3) โรงเรียนวัดสิริพุทธบาท เป็นที่ตั้งของหอการ หรือสำนักงานใหญ่ จัดการบริหารรวมกันอยู่ที่นี้แห่งเดียว สอนทั้งระดับมัธยมต้นและมัธยมปลาย(พระทอง พรหมมะลี สัมภาษณ์) นอกจากนี้มีโรงเรียนมัธยมสงฆ์ขนาดใหญ่อีกแห่งคือ โรงเรียนมัธยมสงฆ์ วัดภูควายหลวงพระบาง จัดการศึกษาแบบภาคปกติจนถึงมัธยม 7 มีการสอนรายวิชาหลักและวิชาเฉพาะ เช่น วิจิตรศิลป์ พระพุทธศาสนา บาลีเบื้องต้น ปัจจุบัน พระและสามเณรมีประมาณ 800 รูป และในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีโรงเรียนสงฆ์สร้างขึ้นใหม่เพิ่ม เป็นโรงเรียนนอกเขตหลวงพระบาง และมีจำนวนสามเณรจากเผ่าต่างๆกันมาอยู่ร่วมกันมาก คือ วัดผาโอ โรงเรียนสงฆ์วัดผาโอ มีนักเรียน ระดับมัธยม 1 ถึงมัธยม 7 เป็นโรงเรียนสงฆ์แบบกึ่งนอน (สำนักเรียนบาลี) มีผู้เรียนประมาณ 500 รูป ครูประมาณ 20 คน ที่ได้รับการบรรจุโดยรัฐบาล การจัดการศึกษาที่วัดผาโอ พระอ่อนแก้ว สิทธิวงศ์ เจ้าคณะจังหวัดนครหลวงพระบาง เจ้าอาวาสวัดผาโอ เป็นพระที่เป็นหลักในการหาสามเณรที่เป็นชนเผ่ามาเรียน ได้สร้างวัดผาโอ ประมาณ ปี 2008 รวม 11 ปี เพื่อให้เป็นที่เรียนของนักเรียนสามเณรในถิ่นห่างไกลเมือง เบื้องต้นได้อาศัยการสนับสนุนเงินจากการบริจาคของพุทธศาสนิกชนที่นับถือ ก่อนที่ภายหลังรัฐบาลจึงเข้ามาช่วยเหลือในด้านการใช้จ่ายเงินเดือนครู โดยแนวโน้มนักเรียนยังมีสามเณรจากเผ่าห่างไกลยังเพิ่มขึ้นต่อเนื่อง ในส่วนนี้จะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ทำให้บางวันอาหารไม่เพียงพอ เพราะสามเณรจำนวนมาก

จึงต้องทดแทนคืออาหารสำเร็จรูปอย่างมากมาย โดยการขอรับบริจาคหรือการแผ่เอาจาก
สังคมออนไลน์ ส่วนผ้านุ่งห่ม บางทีก็ขาดไม่เพียงพอ โดยส่วนหนึ่งเครื่องนุ่งห่มได้ความ
ร่วมมือจากมหาวิทยาลัยสงฆ์เมืองไทยไปช่วยเหลือในแต่ละปี...”

ดังนั้น ในหลวงพระบางการศึกษาสงฆ์ลาวยังเป็นช่องทางหนึ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน
พระพุทธศาสนาและเป็นเอกลักษณ์ที่ไปเยือนยลมาพร้อมทั้งพบและพูดคุยกับเจ้าสำนักสงฆ์ที่ป่าภูควาย
และวิทยาลัยวัดผาโง และเจ้าอาวาสในเขตหลวงพระบางหลายรูป ล้วนตระหนักและเห็นความสำคัญของ
การศึกษาของพระภิกษุสงฆ์สามเณรกับการส่งเสริมให้เป็นกลไกการพัฒนาคนในหลวงพระบางและใน
ประเทศลาวต่อไปได้ด้วย

บันทึกปากเซ และการศึกษาสงฆ์ที่จำปาสัก

ในการเดินทางครั้งนี้ของผู้เขียนเกิดขึ้นภายใต้โครงการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียน:
กรณีศึกษาประเทศลาว ภายใต้โครงการ นิสิตสัมพันธ์อาเซียน: ความสัมพันธ์ทางศาสนาไทย-ลาว โดยศูนย์
อาเซียนศึกษา มจร คณะของพวกเราเดินทางด้วยเครื่องบิน และรถยนต์ และปลายทางเป็นปากเซ หรือจำปาสัก
ดินแดนที่มีพัฒนาการมายาวนาน แต่ในความยาวนานเหล่านั้น เราอาจเคยได้ยินชื่อครูบาโพนสะเม็ก ผู้
มีส่วนต่อการสร้างและบูรณะองค์พระธาตุนครพนม หรือในชื่ออื่น เช่น ครูบาชีหอม อันหมายถึงความ
งดงามเกียรติขจรไปยาวไกล

วิทยาลัยสงฆ์จำปาสักถือเป็นสถาบันการศึกษาระดับสูงแห่งที่ 2 ของคณะสงฆ์ลาว ตั้งเมื่อ ค.ศ.
2006 โดย พระอาจารย์สุวรรณ จันทราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สปป ลาว รับรองโดย กระทรวงศึกษาธิการและ
กีฬา มีการเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ 2007 เป็นต้นมา เมื่อจำเพาะไปที่เรื่องการศึกษาของวิทยาลัยสงฆ์
ลาว มีการจัดการศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวน 3 สาขา อันประกอบด้วยคณะพุทธ
ศาสนาศึกษา (Faculty of Buddhist Studies) คณะลาว (Faculty of Lao) และคณะภาษาอังกฤษ
(Faculty of English)

กิจกรรมแรกในภาคเช้าคือการร่วมทำกิจกรรมทางวิทยาสงฆ์ปากเซ ที่นิสิตระหว่างของ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี บริหารและดำเนินการโดยศูนย์อาเซียน
ศึกษาเป้าหมายเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ เกิดประสบการณ์ตรงร่วมกับระหว่างนิสิตและผู้เรียน และที่สำคัญทำ
ให้เกิดการปรับสมดุลทางความคิดจากประสบการณ์และการเดินทางจริง โดยกิจกรรมแรกเป็นการพบกับ
นิสิตของวิทยาลัยสงฆ์ลาว โดยประเด็นเป็นการพูดคุยในประเด็นการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม การแลกเปลี่ยน
องค์ความรู้ผ่านกระบวนการวิจัย ซึ่งผู้บริหารคณาจารย์ของวิทยาลัยสงฆ์ได้แบ่งปันและเสริมองค์ความรู้
ร่วมกันทั้งในส่วนการเรียนรู้และการพัฒนาการของวิทยาลัยสงฆ์จำปาสักว่า

“...การเรียนรู้นอกห้องเรียนนั้นสำคัญ การวิจัยก็สำคัญเหมือนกัน ถือเป็นการบริการวิชาการสู่สังคม การเรียนการสอนก็เน้นการวิจัยในชั้นเรียน กำหนดขึ้นโดยกรมสร้างครู กระทรวงศึกษาธิการ นอกจากนั้นยังเน้นการพัฒนาผู้สอนในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่ง “สอนเก่ง สื่อสารได้ และใช้ ICT เป็น...”

สัมภาษณ์ อาจารย์คำพุด วัฒนจิก

รอง ผอ.ฝ่ายกิจกรรมนักศึกษา วิทยาลัยสงฆ์ปากเซ 3 กันยายน 2562

“...การวิจัยนั้นสำคัญที่สุด โดยทางองค์การสร้างครูได้ให้ความสำคัญกับการวิจัย และผลวิจัยที่เป็นตัวเลข วัดผลได้ในเชิงประจักษ์ จึงเน้นให้พัฒนาบุคลากรด้านวิจัยด้วย ในขณะนี้...”

พระอาจารย์สุวรรณ จันทราช

ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สปป. ลาว

“...การปกครองเมื่อปี พ.ศ. 2518 การปกครอง สปป.ลาว มีการปฏิรูป4ครั้งแล้ว ปัจจุบันลาวกำลังปรับปรุงหลักสูตร การศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อเดินหน้าเข้าสู่ประชาคมอาเซียน และมีความเป็นนานาชาติมากขึ้น การศึกษาคณะสงฆ์ มีเพียงหนึ่งเดียว คือ องค์การพุทธศาสนาสามัคคี ลาว โดยมีชื่อย่อว่า พอส. ลาว แสดงให้เห็นถึงระบอบปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ชัดมากกว่าประชาธิปไตย...”

พระปลัดสุริยา สุริโย (พุทธศาสน์ปี1) สามเณรณวันต์ พิมพะ

เมื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันระหว่างนิสิตอาจารย์ เพื่อให้เกิดประสบการณ์ตรง มีการตอบคำถาม พูดคุย แบ่งปัน แשרประสบการณ์และความรู้สึกร่วมกัน ผลที่ได้คือนิสิตมีความตื่นตัว ในการถามและการตอบประหนึ่งสร้างแรงจูงใจระหว่างกันและกันจากพื้นที่จริงของวิทยาลัยสงฆ์ปากเซ จากนั้นผู้เขียนและท่านพระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล อาจารย์ประจำครุศาสตร์ วิทยาเขตอุบลราชธานี ซึ่งเป็นผู้นำพานิสิตในนามวิทยาเขตไปยังพื้นที่ได้พบ กับท่านปรีक्षा เข้ากราบนมัสการพระเดชพระคุณ พระสุวรรณ จันทะราช เจ้าคณะแขวงจำปาสัก ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก เพื่อเรียนปรึกษาการจัดทำบันทึกข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างวิทยาลัยสงฆ์จำปาสักและศูนย์อาเซียนศึกษา ด้านการวิจัยและบริการวิชาการในประชาคมอาเซียน ซึ่งพระเดชพระคุณได้เห็นความสำคัญและยินดีในการจัดทำความร่วมมือครั้งนี้ โดยศูนย์อาเซียนศึกษาและ มจร วิทยาเขตอุบลราชธานี จะดำเนินการตามขั้นตอนและระเบียบของมหาวิทยาลัยต่อไป

ภาพที่ 8 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับผู้บริหาร นิสิตวิทยาลัยสงฆ์ปากเซ ณ อาคารวิทยาลัยสงฆ์
วัดหลวงปากเซ จำปาสัก (ที่มา: ศูนย์อาเซียนศึกษา, 3 กันยายน 2561)

ภาพที่ 9 สักการะ และสัมภาษณ์ การดำเนินกิจการของวิทยาลัยสงฆ์ กับพระอาจารย์สุวรรณ จันทราช
ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ เจ้าคณะแขวงจำปาสัก สปป.ลาว แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกับผู้บริหาร
นิสิตวิทยาลัยสงฆ์ปากเซ ณ อาคารวิทยาลัยสงฆ์ (ภาพศูนย์อาเซียนศึกษา 3 กันยายน 2561)

ภาพที่ 10 วังเจ้าบุญอุ้ม เจ้าบุญอุ้ม เป็นเจ้าผู้ครองแขวงจำปาสักองค์สุดท้าย ก่อนที่จะเกิดการเปลี่ยนแปลง
การปกครองในปี พ.ศ.2518 ทำให้วังของเจ้าบุญอุ้ม อยู่ในความดูแลของรัฐบาล ส่วนเจ้าบุญอุ้ม
ลี้ภัยไปประทับอยู่ที่ฝรั่งเศส ในปี พ.ศ.2521 โดยที่ ตัวเจ้าบุญอุ้ม ซึ่งเป็นเจ้าของวังนั้น ไม่เคยอยู่
ในวังของตัวเองเลย เพราะอพยพไปอยู่ฝรั่งเศสตั้งแต่อ่อนวัยจะสร้างเสร็จ เจ้าบุญอุ้ม เป็นบุคคล
สำคัญคนหนึ่งในประวัติศาสตร์ประเทศลาว ในฐานะผู้ทรงอิทธิพลฝ่ายอนุรักษ์นิยมขวาจัด จาก
ภาคใต้ที่อุดมสมบูรณ์ ได้เป็นนายกรัฐมนตรีลาวถึง 2 สมัย คือ พ.ศ.2491-2493 และ พ.ศ.
2503-2505 ถึงช่วงปี พ.ศ.2513 การเมืองลาวแตกเป็นหลายก๊กหลายเหล่า เจ้าบุญอุ้มซึ่ง
ขณะนั้นมีฐานที่มั่นอยู่ทางใต้ที่เมืองปากเซ พอลาวเกิดการเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองใน
ปี พ.ศ.2518 ก็หนีไปอยู่ฝรั่งเศสและไม่กลับมาอีก ทั้งวังที่กำลังก่อสร้างค้างไว้ ต่อมารัฐบาลลาว
ให้บริษัทคนไทยจัดการต่อเติมจนเสร็จ และเปิดเป็นโรงแรมในภายหลัง (ที่มา: ออนไลน์, 15
กรกฎาคม 2561)

ວິທະຍາໄລສິງ ຈຳປາສັກ
Champasak Sangha College

ເປີດ

ຮັບນັກສຶກສາໃໝ່ ບະຈຳປີ ພ.ສ 2557
ຄ.ສ 2014-2015
ລຸ້ນທີ 8

→ **ເລີ່ມເປີດຮັບສະຫນັກ**
ວັນທີ 04-28/08/2014

→ **ວັນສອບເຂົ້າ**
ວັນທີ 29/08/2014

ເປີດແລ້ວໃນຫລັກສູດປະລິນຍາຕີ ລະບົບ 12+4

- ສາຍຄູ ພຸດທະສາດສະຫນາ
- ສາຍຄູ ພາສາລາວ-ວັນນະຄະດີ
- ສາຍຄູ ຄະນິດສາດ
- ສາຍຄູ ພາສາອັງກິດ

Tel: 020 9845 8283 , 2837 4546
www.Champasaksanghacollege.blogspot.com
www.csc-lao.blogspot.com

ຮູບຖ່າຍ 11 ປ້າຍປະຊາສັມພັນ ປາກົດໃນເວັບອອນໄລນ໌ຂອງວິທະຍາໄລສິງຈຳປາສັກທີ່ນຳສະເໜີການຈັດການການສຶກສາ ເຖິງວ່າວິທະຍາໄລສິງຈຳປາສັກໄດ້ດີ ເມື່ອເຖິງວ່າວັນທີ່ຜູ້ເຂົ້າໄປສຶກສາດ້ວຍຕົນເອງ ກໍ່ຈະເຫັນ ພັດທະນາການຜ່ານທາງກາຍກາຍ ເຊັ່ນ ອາຄານ ສະຖານທີ່ ຈຳນວນນິຕິທຳແລະຮູບແບບການຈັດການການສຶກສາ (ຮູບຖ່າຍອອນໄລນ໌)

ภาพที่ 12 ปราสาทวัดภู เทวสถานของอารยธรรม “ขอม” โบราณ ในดินแดนจำปาสัก ในวันเดินทางฝนตก จึงได้แต่แบ่งปันภาพจากกล้องมือถือ ที่เคยร่วมเดินทางกับศูนย์อาเซียน และเคยเดินทางมาแล้วมาแบ่งปัน เพื่อให้ครอบคลุมการเล่าเรื่องในจำปาสักด้วย (ที่มา: เครือข่ายศูนย์อาเซียนศึกษา, 12 พฤษภาคม 2562)

การเดินทางในจำปาสักครั้งนี้ เป็นการเดินทางที่เต็มไปด้วย “อุปสรรค” เนื่องด้วยฝน เพราะสถานการณ์ในประเทศไทย น้ำท่วม จังหวัดอุบลราชธานี น้ำขึ้นสูงเรื่อยๆ ฝนตกพรำตลอดทั้งวัน ลงเที่ยวค่อนข้างยาก กับจุดสำคัญ เช่น วัดเจ้าบุญอุ้ม ณ จำปาสัก ที่ตั้งตระหง่าน จึงได้แต่หาภาพทางออนไลน์ มาประกอบเพื่อประโยชน์การเดินทาง น้ำท่วมตลาดดาวเรือง เพราะฝนตก ปราสาทวัดภูที่เป็นจุดสำคัญของการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี ด้วยถนนหนทางไม่เอื้อต่อการเดินทาง ทุกอย่างเป็นเงื่อนไข แต่อย่างน้อยก็ได้ประสบการณ์และเห็นว่าในสถานการณ์ของฝน ทำให้พวกเราต้องตระหนักเรื่องความปลอดภัย การศึกษาแลกเปลี่ยนสิ้นสุดไปพร้อมกับความชุ่มเย็นในจำปาสัก และภาพข่าวเกี่ยวกับสถานการณ์น้ำท่วมในประเทศไทย ในหลายจุด ๆ จึงหยิบมาบันทึกเป็นเรื่องเล่าตามสถานการณ์ของช่วงเวลา จึงได้แต่กล่าวว่า “สบายดีจำปาสัก” ก่อนการเดินทางกลับ

ภาพที่ 13 บรรยากาศในองค์รวมฝนตกเสียเป็นส่วนใหญ่ ร่มและละอองฝน จึงเป็นภาพประกอบของการเดินทางในช่วงกลางพฤษภาคมของประเทศไทยลาว ในร่องมรสุมพายุ โพลัส สถานที่คือ Sabaidee Valley ไร่กาแฟคุณภาพของลาวจำปาสัก อันเป็นพื้นที่ปลูกกาแฟที่มาของกาแฟ “ดาว” ของลาว (ที่มา: ผู้เขียน, 4 กันยายน 2562)

บทสรุป

การศึกษาเป็นกลไกประการหนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในทุกประเทศ และทุกองค์กร หน่วยงาน พระพุทธศาสนาลาว จัดการศึกษาสงฆ์ก็เพื่อเป้าหมายสำหรับการพัฒนาคนในศาสนาในประเทศของตนเองด้วย ศูนย์อาเซียนศึกษาก็เล็งเห็นและให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นพันธมิตรและหน้าที่ของมหาวิทยาลัย จึงได้หาแนวทางร่วมในการที่จะพัฒนาคนในศาสนา ในฐานะที่เป็นศาสนทายาทในพระพุทธศาสนาด้วยเพื่อการจัดการศึกษาที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อองค์รวมในการพัฒนาคน พัฒนาประเทศชาติ ดังงานศึกษาของเรื่องศิลป์ หนูแก้ว ในเรื่อง เสนอเป็นผลการศึกษาไว้ว่า

“....วิถีของพระสงฆ์สามเณรต้องอาศัยความอดทนทั้งกายและจิตใจอย่างสูง จาก การประพฤติปฏิบัติที่สวนทางกับชีวิตช่วงวัยรุ่น สามเณรต้องมาควบคุมตัวเองในการ รักษาศีล สวดมนต์ ทำกัมมัฏฐานในวัด ขณะเดียวกันการเล่าเรียนฝ่ายสามัญ (ทางโลก) ก็ ต้องตั้งใจสำหรับอนาคตที่ดี แต่ส่วนใหญ่ของสามเณรนั้นสามารถเดินทางไปสู่ ความสำเร็จทางการศึกษาได้ เพื่อยกระดับชีวิตของตนเองและครอบครัว ดังนั้น ปลายทางของสามเณรลาว หลังสำเร็จการศึกษามีทางเลือกอยู่สองทาง คือ สามเณรเมื่อ จบการศึกษาระดับมัธยมปลาย ส่วนหนึ่งจะลาสิกขาไปเรียนต่อระดับสูงขึ้น เช่น วิทยาลัยสุภานุวงศ์ วิทยาลัยสร้างครูหลวงพระบาง หรือแม้แต่วิทยาลัยอาชีวะอื่นๆ อีก ส่วนหนึ่งยังคงอยู่ในร่มเงาของศาสนาต่อ เข้าสู่ผู้ใหญ่อุปสมบทเป็นพระสงฆ์ต่อไป เข้า เรียนในระดับมหาวิทยาลัยทั้งในลาวเอง เช่น วิทยาลัยสงฆ์องค์ต่อ ที่นครหลวงเวียงจันทน์ ส่วนหนึ่งเดินทางไปศึกษาต่อที่ต่างประเทศ เช่น ประเทศไทย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราช วิทยาลัย (มมร.) และมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ทั้งในระดับปริญญาตรีและ ปริญญาโท เป็นต้น ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์สาธุทอง พรหมมะลี พระสงฆ์ลาวจากเมือง หลวงพระบาง ท่านเรียนหนังสือที่วัดผาโอ วัดนอกเมืองหลวงพระบาง ท่านได้รับโอกาส ได้มาเรียนที่มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น ในระดับปริญญาตรี โดย ความอุปถัมภ์จากเจ้าอาวาสส่งมาเรียน สาธุทองได้เลือกเส้นทางการศึกษาต่อในสภาวะ ความเป็นพระ ซึ่งมีน้อยในส่วนนี้ เพราะมีค่าใช้จ่ายสูงพอสมควรทั้งค่าเทอมและ ค่าใช้จ่ายอื่นๆ (พระทอง พรหมมะลี, สัมภาษณ์)...”

รวมทั้งสถิติของพระภิกษุหนุ่มสามเณรน้อย ที่มาเข้ารับการศึกษายังประเทศไทย จากสถิติของ สำนักทะเบียนและวัดผล สะท้อนให้เห็นว่า การศึกษาเป็นกลไกการพัฒนา รวมทั้งการศึกษาแบบเชื่อมโยง เป็นเครือข่ายจะทำให้เป็นเครื่องมือ เครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศชาติและพระศาสนาได้ด้วย จากการจากการเดินทางครั้งนี้ได้มีโอกาสเดินทางและสัมผัส จะเห็นว่าการศึกษามีความสำคัญต่อการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในพระพุทธศาสนา ดังมีข้อมูลว่า

“....การศึกษาในโรงเรียนสงฆ์ทั้งระดับมัธยมศึกษา และระดับวิทยาลัยสงฆ์ได้สร้างบุคลากรที่มีคุณภาพกับสังคมลาว บุคลากรเหล่านี้อาจจะไม่ได้ยกระดับไปสู่ระดับสูงของสังคม แต่ก็ถือได้ว่าการศึกษาระดับมัธยมศึกษาได้ให้หลักประกันชีวิตในระดับที่พอเลี้ยงตนเองได้อย่างกลุ่มคนที่มีการศึกษาหรือกลายเป็นชนชั้นกลางในสังคมขึ้นมา อาชีพที่ศิษย์เก่าโรงเรียนสงฆ์เลือกทำ นอกจากการเป็นครูแล้ว ความมีทักษะด้านภาษาอังกฤษ และมีความรู้ด้านวัฒนธรรมหลายคนได้เลือกที่จะเข้าสู่อาชีพคหบดี ที่มีความต้องการของเหล่าจัวน้อยหลายคนเมื่อมีโอกาสได้เรียนภาษาอังกฤษ ทั้งนี้ในฐานะหลวงพระบางเป็นเมืองมรดกโลก ธุรกิจการท่องเที่ยวในลาว ได้เป็นช่องทางทำให้ผู้ที่เก่งภาษาได้มีงานทำอย่างต่อเนื่อง...”

การศึกษาขั้นพื้นฐาน การศึกษาระดับอุดมศึกษานับเป็นหัวใจของการพัฒนา ในการเดินทางครั้งนี้จึงสะท้อนคิดจากประสบการณ์ตรง แบ่งปันเป็นข้อเขียนบันทึกสิ่งที่ได้พบเห็น พร้อมนำมาแบ่งปันเล่าเรื่องเป็นบันทึกการเดินทาง บันทึกกิจกรรมของศูนย์อาเซียนศึกษา และบันทึกเวลา ทำให้เห็นวาทะอย่างไรเสีย กิจกรรมเชื่อมโยง ประสานแบบนี้จะมีประโยชน์ในเชิงพัฒนาคน พัฒนางานและพัฒนาเครือข่ายร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษาสงฆ์ของไทย และสถาบันการศึกษาสงฆ์ของลาว เพื่อเป็นเครื่องมือร่วมกันในการพัฒนาคนพัฒนางานการศึกษาในองค์กรรวมได้

สถิติพระสงฆ์สามเณร ที่เข้ามาศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทย ข้อมูลจากสำนักทะเบียนและวัดผล มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,เมื่อ สิงหาคม 2562/2019 พบว่ามีนิสิตรวมจำนวนกว่า 257 รูป ในปีการศึกษาปัจจุบัน และรวมกันตลอดระยะเวลาในรอบ 10 ปีตั้งแต่ พ.ศ.2550-2560 พบว่ามีนิสิตที่จบการศึกษาไปแล้วไม่น้อยกว่า 3,500 รูป ที่จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประเทศไทย ดังนั้น แนวคิดการศึกษาเพื่อการศึกษา แนวคิดเรื่องกลไกการพัฒนาศาสนทายาท นับเป็นความจำเป็นและมีความสำคัญ ดังนั้น การจัดการศึกษาในลาวเองก็ดี หรือมหาวิทยาลัยสงฆ์ในประเทศไทยก็ดี ล้วนเนื่องเกี่ยว และต่อเนื่องอันเป็นประโยชน์และเป็นข้อมูลของกันและกันในการบริหารจัดการและการจัดการศึกษาในองค์กรรวมด้วยเช่นกัน

บันทึกขอบคุณ

ศูนย์อาเซียนศึกษา ขอกราบขอบพระคุณพระศรีวัชเมธี ผู้อำนวยการศูนย์อาเซียนศึกษา ที่อนุมัติโครงการและมอบหมายให้ดำเนินโครงการ รวมทั้งบุคลากรในโครงสร้างการบริหารของศูนย์อาเซียนศึกษาพระมหาจิรวุฒน์ กนตวณโณ,ผศ.ดร. รองผู้อำนวยการศูนย์อาเซียน พระปลัดอภิเชษฐ สุขทรวาทิ บุคลากรศูนย์อาเซียนศึกษา ในการจัดโครงการและพัฒนางานในนามศูนย์อาเซียนศึกษาร่วมกัน และที่สำคัญนางสาวมุกกรวิ ภูมิพะเนาว์ บุคลากรส่วนวิจัย สารสนเทศและบริการวิชาการศูนย์อาเซียนศึกษา ที่อำนวยความสะดวกในการจองที่พัก ประสานงาน จองตั๋ว อำนวยความสะดวกระหว่างเดินทาง และอีกหลายอย่าง

ตามภาระงานและสถานการณ์ของงานที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา พร้อมร่วมเดินทางปฏิบัติงานขับเคลื่อนโครงการจนกระทั่งแล้วเสร็จ ตามภารกิจพันธกิจของศูนย์เพื่อเชื่อมต่อให้กับพันธกิจเครือข่ายนานาชาติของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต่อไป

วิทยาเขตอุบลราชธานี ขอกราบขอบคุณผู้บริหารคณาจารย์ พระครูธรรมธศศิริวัฒน์ สิริวิฑูโน, ผศ.ดร. (ผู้อำนวยการสำนักวิชาการวิทยาเขตอุบลราชธานี) พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล (คณะครุศาสตร์วิทยาเขตอุบลราชธานี) และพระอาจารย์ศิวเดชน์ ญาณวโร (ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขตอุบลราชธานี) ที่อนุญาติ และอนุญาต ให้ดำเนินกิจกรรมร่วม และอนุญาติินิสิตให้เข้าร่วมโครงการศึกษาแลกเปลี่ยนรู้ข้ามวัฒนธรรม รวมทั้งประสานงานอำนวยความสะดวกในการะกิจการเดินทาง

วิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก ขอกราบขอบพระคุณผู้บริหารวิทยาลัยสงฆ์จำปาสัก ที่เปิดโอกาสอนุญาตผ่านการประสานดำเนินการ จนกระทั่งทำให้กิจกรรมพัฒนานิสิตร่วมกันได้ประสบการณตรง การเรียนรู้แบบเสริมสร้าง และการเรียนรู้ในแบบพื้นที่จริงอาณานิคมศึกษาเกิดขึ้น (Area Studies) เป็นการสร้างแรงจูงใจ ผสมจินตนาการเพื่อเป็นบุคคลต้นแบบในอนาคตของพระพุทธศาสนาไทย-ลาวในอนาคตได้

เอกสารอ้างอิง

- กรรณิกา จรรย์แสง. (2015). *บันทึกการเดินทางของอั้งรี มูฮัด ในราชอาณาจักรสยาม กัมพูชา ลาว และอินโดจีนตอนกลางส่วนอื่นๆ*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- จิตร ภูมิศักดิ์. (2556). *ความเป็นมาของคำสยาม ไทย ลาว และขอม และลักษณะทางสังคมของชนชาติ*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: ชนนิยม.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2552). *แม่น้ำโขง ณ นครพนม*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- เต็ม วิพากษ์พจนกิจ. (2546). *ประวัติศาสตร์อีสาน*. พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ธวัชรธรรณ หนูแก้ว. (2561). “จ้วงน้อย: มองลาวผ่านการศึกษาและแสวงหาโอกาสในชีวิตของสามเณร”. ใน *ประวัติศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม และศิลปวัฒนธรรม จากหล่มสัก-หลวงพระบาง*. เชิดชาย บุตติบรรณาธิการ. ศูนย์การเรียนรู้พุทธศิลป์ถิ่นอีสาน มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ธีรภัทร เจริญสุข. (2560). *สถาปนาประชาคมสองฝั่งโขง*. จาก www.matichonweekly.com. สืบค้นเมื่อวันที่ 15 กุมภาพันธ์ 2560.
- พระโสภณพัฒนบัณฑิต และ ดร.อุทัย วรเมธีศรีสกุล (2560). “พระพุทธศาสนาในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และความสัมพันธ์ทางสังคม”. *วารสารสถาบันวิจัยพุทธธรรม*. 4(1) มกราคม – มิถุนายน 2560: 39-48.
- พระมหาดาวสยาม ปัญญาวิโร. (2555). *พระพุทธศาสนาในลาว*. ขอนแก่น: พิมพ์ลักษณ์.

- พระไพศาล วิสาโล. (2546). *พุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มและทางออกจากวิกฤต*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.
- พระมหานิกัร ฐานุตโตโร. (2559). พระพุทธศาสนาในประเทศลาวกรณีศึกษา การศึกษาของคณะสงฆ์หลวงพระบาง (เมืองมรดกโลก). *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 2(2). กรกฎาคม-ธันวาคม 2559: 65-77.
- พระศรีธาดุ ศรีประทุม และคณะ. (2553). การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและพุทธศาสนาสมัยสังคมนิยมในลาว. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*. ปีที่ 6 ฉบับที่ 3 กันยายน-ธันวาคม 2553.
- มติชนออนไลน์. (2561). จาก www.matichonweekly.com. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2561.
- มาร์ติน สจ๊วต-ฟอกซ์ (เขียน). (2553). *ประวัติศาสตร์ลาว-A History of Laos*. กาญจนี ละอองศรี (บรรณาธิการ) และ ปรียา แวหวงษ์ จิราภรณ์ วิญญูรัตน์ (แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- ลาวไทย หาทางแก้ปัญหาวัดร้าง รุกส่งฆราวาสเรียน ม.สงฆ์ไทย. *เดลินิวส์ ออนไลน์* จาก <https://www.dailynews.co.th/education/622969>. สืบค้น จันทร์ที่ 1 กันยายน 2562.
- ลีลา วีระวงศ์. (2539). *ประวัติศาสตร์ลาว*. แปลโดยสมหมาย เปรมจิตต์. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: มติชน.
- ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์. (2549). *สารมิตรภาพไทย-ลาว*. ปีที่ 3 ฉบับที่ 1 (ตุลาคม – ธันวาคม 2549).
- หอมหวล บัวระภา. (2555). พระพุทธศาสนาลาวภายใต้อุดมการณ์สังคมนิยม 2518-2533. *วารสารสังคมลุ่มน้ำโขง*. ปีที่ 29 ฉบับที่ 1 มกราคม – เมษายน 2555.
- หอมหวล บัวระภา. (2552). *สารมิตรภาพไทย-ลาว*. ปีที่ 16 ฉบับที่ 4 (ตุลาคม – ธันวาคม 2552).
- อภิภัทร อังสนันท์. (2562). “ธรรมยุติกนิกาย: พุทธศาสนาแนวสังคมนิยม”. *ศิลปวัฒนธรรม*. 18 พฤษภาคม พ.ศ.2562
- Phrarajapariyatti, (2016). The Religion Educational Management for Buddhism Propagation in the Greater Mekong Sub-Region Counties. *Journal of International Buddhist Studies*. Vol.7 No.2; December 2016: 42-56.
- Stuart-Fox, M. (1996). *Buddhist Kingdom, Marxist State: The Making of Modern Laos*. Bangkok: White Lotus Co., Ltd.